

СРАВНЕНИЕ

между

Лайбниц (из “ За Коренния Произход на Нещата”)

И

Хайдегер (из “Що е метафизика” и “Платоновото Учение за Истината”)

Основната разлика между Лайбниц и Хайдегер, се заключава във въпроса, защо според единия съществуващото е по-скоро нещо, отколкото нищо (Лайбниц), а за другия – съществуващото е по-скоро нищо, отколкото нещо (Хайдегер). Това е фундаменталното разминаване на двете гледни точки, които са диаметрално противоположни и непримирими. В какво се коренят основанията им да защитават нещото или нищото, ще се опитам да разследвам из основните им философски построения. За Лайбниц, както и за модерни есенциалисти като Декарт и Спиноза, е естествено да има нещо пред това да няма нищо. Нищото би обезсмислило труда им, защото за него не са нужни никакви построения, благодарение на които да съществува битието и следователно никакви причини, закони, обяснения и разяснения. Древните гърци преди тях още по-малко са се интересували от нищото, не-битието, тъй като не откриваме в тях любопитството за пораждането или сътворението на света ex nihilo. То просто е, бива.

С Християнството в западната философия се въвежда творящият Бог на Авраамистичната традиция. Той изцяло се „нагърбва” с вечността на съществуващото, защото сам е вечен и способен на сътворението, което да отбележи стартовата точка в иначе кръговата липса на начало и край на битието видяно от древногръцките философи. Именуването на първата причина – монотеистичният Бог на Юдео-Християнската традиция, е основание за „векторизиране” в причинно-следствени връзки на всичко преходно изначалстващо от непричинената причина Бог. Никакъв хаос на необработената първична материя няма място при това положение – само предостановена хармония. Дори и монадите на Лайбниц с най-елементарни възприятия заемат сигурно, отредено и полагащо им се място в големия план на битието „овеки веков”. Съжителството на съществуващите съставни части налага необходимостта от ред. Бог настройва всички монади като часовници, които показват едно и също време. Те имат нужда от този „регулатор“, защото нямат прозорци през които да взаимодействат помежду си. С различни описания на схеми за организация в този ред се заемат рационалистите. Създадената от тях традиция да се търсят именно все по-точните дефиниции, да се разкодира и дешифрова действителността, а дори и възможността, продължава победоносния си ход, докато не се изправи препъни камъка на пост-модернистите.

Отказвайки да продължат започнатото от предходните, поставят под съмнение самата онтологична сигурност на цялата история на европейската философия от Сократ нататък. Търсят я другаде, при предсократиците, бунтуват се за освобождаване от товара на всичко съградено преди тях, което не могат да понесат на плещите си. За да се олекотят от него, го отричат. То спира да съществува. Никога не е съществувало, а всички спекулативни упражнения на великите умове са нищо повече от кроенето на невидимите дрехи на голия цар. Те виждат себе си като детето осмеляващо се да твърди, че царят е гол, намиращи в този си нов облик нещо достойно и благородно, с което да се окачат като единствените прогледнали и проумели прозрачността на битието и тъмнината на бездната, неосветена от Бог. Защото няма Бог, който да „свети“, ръководи, режисира, сътворява. Тогава щом няма кой да сътворява, значи няма сътворено. Единствената сигурност е Декартовото „Cogito ergo sum“ Съществуването предхожда същността, а тя е каквато ние пожелаем да я направим. Това е толкова различно от детерминизма на Спиноза и толкова далеч от възможността, която предхожда действителността при Лайбниц.

При Лайбниц същността, есенцията съвпада със съществуването, екзистенцията. Битието изпълва всичко скрито и явно за нас. Скритото е нищо по-малко от непознато за нас Нещо, за което още не сме събрали впечатления. Но това, че е непознато за нас, не значи, че не съществува. При есенциалистите нещото съществува до доказване на противното, а за екзистенциалистите - обратно. Хайдегер, заедно с учителя си Хусерл, се оказват между модернизма и пост-модернизма, едно свързващо звено – феноменологията преминаваща в екзистенциализъм. За тях съществуващото не се свежда или оправдава с монотеистичния Бог. Но дори и без Него, Платон, придава съществуване на същността чрез Идеята, която сама е не-тъмнина. Има ли идея, няма тъмнина. Нищото е „сломено“, осветено, разгадано и превърнато от нещо скрито в нещо явно (за разума), но винаги нещо:

„Идеята“ не позволява да се „прояви“ нещо друго (зад нея), тя сама е светещото, на което му е единствено до неговото собствено светене. Идеята е светливото. Тя прави присъстването на това, което едно съществуващо е винаги. [...] Но присъстването е изобщо същността на битието. [...] „Нескритото“ означава сега нескритото като винаги достъпно чрез светливостта на идеята”

1

¹ Хайдегер, М. Същности: Платоновото учение за истината, изд. Гал-Ико София, 1999 стр 72

Какво в това смуцава Хайдегер? – Той не се задоволява с Лайбницовите доводи за съществуването на Бог (онтологичен, космологичен, за вечните истини и за замисъла/предустановената хармония). Невъзможно му се струва същността да гарантира съществуването, както Хамлет е меланхоличен, нерешителен остроумен и т.н., но не съществува. Същността не задължава със съществуване. За Лайбниц, обаче, няма съмнение, че съществуващото съвпада със същността, защото съществуването е качество на съвършенството, *„което е положително и абсолютно и изразява без всякакво ограничение онова, което изразява.“* Хайдегер не би се задоволил и с един космологичен довод положен от Аристотел, гласящ че всичко преходно има своя причина и така до първата причина.

Но доразвит от Лайбниц с добавянето на „достатъчната“ причина, която се намира в трансцендентен Бог, който избира най-доброто от възможното, защото е добър, можем да доловим мисълта на Хайдегер:

„Нищото не се среща нито за себе си, нито покрай съществуващото, по което сякаш е прилепнало. Нищото е овъзможностяването на откритостта за съществуващото като такова пред човешкото битие в тукашността му. Нищото съвсем не се прибавя като противоположно на съществуващото понятие, изначално принадлежи към самата му същност. Б битието на съществуващото тлее нищеченето на нищото.“²

Аз разбирам това последно изречение, като че в битието на съществуващото е заложено известно несъществуващо, което да замества възможността за действителност при Лайбниц.

Източници:

Жан Херш (1981) *Философското удивление*, изд. Нов Български Университет, София 2014, 151 стр.

Мартин Хайдегер, *Същности*, изд. Гал-Ико София, 1999

Лайбниц, Г. (1697), *„За Коренния Произход на Нещата“*, София, изд. Изток-Запад, 2015,

² Хайдегер, М., *Същности: Що е метафизика?*, изд. Гал-Ико София, 1999 стр. 22